

קב ונקי

יו"ל ע"י צבי וינברג רמת בית שמש

להערות ולקבלת הגיליון – zmw100@gmail.com

פקס: 057-7962475 נייד: 052-7614415

פרשת נשא

- האם אפשר לסמוך על תוכי בעדות?
- מדוע בתורה קדמה פרשת סוטה לפרשת נזיר, ובסדר המשניות קדמה מסכת נזיר למסכת סוטה?
- האם לנויר מותר לגלח את זקנו?
- מיחו חמלך האמיתי?
- מנין שרוב הנזירים שהיו בעם ישראל היו בחורים ולא אנשים נשואים?
- האם מותר לשרוף את שערות ראשו או זקנו לאחר שגילחם?
- מה היו עושים במרוקו עם השער של החלאקה?
- האם יש ליזהר שלא לחניח שערות חזקן בתוך ספרי קודש?
- היכן עמדו עשרים וחמשה כהנים בני משפחה אחת לברך את ישראל בנשיאת כפיים?
- מנין לחז"ל שכתת לימוד תשב"י מכילה 25 תלמידים?
- מדוע דווקא זמן ברכת כהנים הוא הזמן הראוי לחטבת חלום?
- איך אומרים "אהבה" בספרדית?
- האם יש תרגום אונקלוס לפסוקים של ברכת כהנים?
- מדוע הכהנים אינם מברכים בכל יום "שעשני כהן"?
- האם מותר לצאת עם ס"ת לקראת מלך גוי?
- מהי המסכת הארוכה ביותר בש"ס בבלי?
- איזה שם טוב נגד רוח רעה?

חג השבועות

- מהי המסכת המיוחדת לחג השבועות?
- כשיש לאדם ספק האם היום שבת או חול – האם יכול לחזיח זאת ע"י החול שהביאו מנח סמבטיון?
- היכן רמזו השלי"ה הקדוש במגילת רות?
- כנגד מה תקנו לומר שנים מקרא וא' תרגום, ומי חיבר את ברכות החפטרה?
- מדוע בשנת תקי"ד לא יכלו אנשי ירושלים לצאת מביתם לבית הכנסת בבוקרו של חג השבועות?
- מהו טעם למנהג אכילת קרעפלאך בחג השבועות?
- איך קראו לרות לפני שהתגיירה?
- מה המקור למנהג שטיחת עשבים בחג השבועות?
- שבת שלפני שבועות האם נקראת "שבת הגדול"?
- מדוע לעולם לא יחול לפי הלוח – חג השבועות בימים ג' ח' ז' ?
- מדוע חיכתה רות ממיתת בעלה ג' חודשים עד שנישאה לבעוז?
- בכמה כסף קנסו אדם שלא הגיע לחתפלל במנין ונשאר לחתפלל מביתו?
- "מתן תורה" – היה על "תור סיני" או על "תור תבית"?
- מתי משליכים עשבי בשמים על ספר התורה?
- מה חסגולה המיוחדת לכבדי פה ולשון?
- מנהג השלכת תפוחים מקורו בשבועות או בשמיני עצרת?
- לאיזה מין מאפה יש שבעה שכבות והוא כנגד שבעה רקיעים?
- כנגד מה אפו לחם ארוך עם ארבעה ראשים?
- מהו המנהג של אכילת מצה בחג השבועות?
- מדוע חג השבועות הוא רק יום אחד, משא"כ שאר הרגלים הם שבעה או שמונה ימים?
- איזה דבר היה יכול לקלקל לעם ישראל את השמחה בעת שעמדו במתן תורה?
- מדוע אמר המגיד ל"בית יוסף" לחשאייר בספרו פירוש שכתב ואע"פ שאינו אמת?
- מה פישורן של חקולות הנשמעים בזמנו סביב חר סיני?

האם אפשר לסמוך על תוכי בעדות?

(היד) וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְיָה וְקָנָה אֶת אִשְׁתּוֹ וְהָיָה נִטְמָאָה אוֹ עָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְיָה וְקָנָה אֶת אִשְׁתּוֹ וְהָיָה לֹא נִטְמָאָה.

במשנה סוטה (פרק ו' משנה א') שנינו: מי שקנא לאשתו ונסתרה אפילו שמע מעוף הפורח יוציא ויתן כתובה.

ובתפארת ישראל כתב ששמע [פאפאגייא – תוכי] שאומר שנסתרה ודרך העוף ההוא לחזור ולדבר מה ששמע מאדם מדבר, ואף זה וודאי כך שמע גם הוא מאדם.

ולכא'ו ניתן להוכיח מכאן שאפשר לסמוך בעדות על קולו של התוכי, ויל"ע.

מדוע בתורה קדמה פרשת סוטה לפרשת נזיר, ובסדר המשניות קדמה מסכת נזיר למסכת סוטה?

(ו,ב) דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִפְלֵא לְנֶדֶר נָזִיר לְהַזִּיר לָהּ.

הרמב"ם (הקדמה לפירוש המשניות) כתב שרבינו הקדוש, סידר אחר מסכת נדרים את מס' נזיר, מפני שהנזירות גם כן מכלל נדרים, וכשהאשה נודרת בנזיר, יוכל הבעל להפר, וכשהשלים לדבר על הנשואין ומה שיתחייב בשבילן מהפרת הנדרים, התחיל בענין הגירושין, שאחרי נישואין באין הגירושין, וסידר גיטין אחר נזירות, ואחר גיטין סוטה, שענינה מענין הגירושין, שהסוטה כשתזנה יש לכופף האיש והאשה על הגירושין¹.

ובס' פרי צדיק (לרבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל פרשת נשא אות יג) הקשה, מדוע בתורה שבכתב נאמרה פרשת נזיר אחרי פרשת סוטה, ובתורה שבע"פ סידרו את מסכת נזיר קודם מס' סוטה.

והביא את הגמרא (סוטה ב.) "למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה, לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין".

וביאר שם שהתורה שבכתב היא רמיזות, והיא הבת קול שיוצאת בכל יום שגורמת לאדם הרחורי תשובה על מעשיו, ולכן כתוב קודם את פרשת סוטה, שאחר שראה את ענין הסוטה בקלקולה, הדבר רומז לו שבעתיד יתרחק ויזיר עצמו מן היין.

אולם התורה שבעל פה חיברה ה"חכמים" ואחז"ל "איזהו חכם הרואה את הנולד", היינו מצד חכמתו רואה מקודם שמזדמן לפניו מה שיוכל להיולד מזה ומזיר עצמו מן היין, וכן בכל ענינים, ולכן הקדימו נזיר לסוטה, משום שהיא מתייחסת לקודם המעשה.

האם לנזיר מותר לגלח את זקנו?

(ו,ה) כָּל יָמֵי נְזָרוֹ תַעֲרֵר לֹא יַעֲבֹר עַל רֹאשׁוֹ עֵד מְלֵאכֹת הַיָּמִים אֲשֶׁר יִזְיֵר לָהּ קָדֵשׁ יִהְיֶה גִדֵּל פָּרַע שְׁעֵר רֹאשׁוֹ.

בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' תז) כתב בפשטות שכיון שבפסוק כתוב רק "ראשו", על כרחך שלא הקפידה התורה אלא על גילוח של שער שבראשו ולא על זקנו.

אולם בזוהר (נשא ח"ג קכז.) כתוב: כתיב "גדל פרע שער ראשו, בעי דיתרבי שער רישיה ודיקניה", פי' שהנזיר צריך שיגדל שער ראשו וזקנו.

מיהו המלך האמיתי?

(ו,ו) לְאֶבְיָיו וּלְאֶמּוֹ לְאֶחָיו וּלְאֶחָתוֹ לֹא יִטְמָא לָהֶם בְּמֹתָם כִּי נָזִיר אֱלֹהֵיוֹ עַל רֹאשׁוֹ.

כתב ה"אבן עזרא: "כי מלת "נזיר" משלון "נזר" [כתר] והעד "כי נזר אלהיו על ראשו", ואיננו רחוק.

ודע כי כל בני אדם עבדי תאוות העולם, והמלך באמת שיש לו נזר ועטרת מלכות בראשו, הוא כל מי שהוא חפשי מן התאוות, ע"כ.

וברמב"ם (הל' איסורי ביאה פכ"א הל' לב) כתב: "שלא ישא אדם בת עמי הארץ שאם מת או גולה בניו עמי הארץ יהיו שאין אמן יודעת כתר התורה".

והפירוש, שאין היא מרגישה שתלמיד חכם הוא מובדל מופרש ומרומם מכולם, כמו מלך עם כתר בראשו, שרק ע"י הרגשה כזו יכולה לחנך את בניה בדרך התורה והמצוות.

מנין שרוב הנזירים שהיו בעם ישראל היו בחורים ולא אנשים נשואים?

(ו,ו) לְאֶבְיָיו וּלְאֶמּוֹ לְאֶחָיו וּלְאֶחָתוֹ לֹא יִטְמָא לָהֶם בְּמֹתָם כִּי נָזִיר אֱלֹהֵיוֹ עַל רֹאשׁוֹ.

הנה בפסוק זה לא מוזכר "לבתו ולבתו ולאשתו" כמו שמוזכר בפ' אמור (כא,ב) לגבי הכהנים².

ובס' אמת ליעקב (לרבי יעקב קמניצקי זצ"ל) כתב בישוב קושיא זו: נראה לי משום שהנזירים היו בחורים, וכמש"כ בעמוס (ב,א) "ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריהם לנזירים", וא"כ עדיין לא היה להם בן ובת.

ובהערה שם כתב לדייק כן מדברי **הרמב"ן** (לעיל ה,ו) שהביא משאחז"ל (סוטה ב.) "למה נסמכה פרשת נזירות לפרשת סוטה שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין".

והטעם, "כי זנות יין ותירוש יקח לב" (הושע ד,יא) וגידול השער, הפך **הבחורים** המסלסלים שער ראשם להתנאות,

¹ ועיי' ספר הפליאה ד"ה סדר נשים בענין הסדר

² ועיי' אבן עזרא, ומלבי"ם

מצוה שמרו על השערות שעל ידם נתקיימה המצוה כדכתיב "ראשית גז צאנך תתן לו", וישראל נקראים צאן.

האם יש לזהר שלא להניח שערות הזקן בתוך ספרי קודש?

בשיטה מקובצת (על גיליון מסכת זבחים יח: אות כה) מובא שרבינו תם שלח לרבינו חיים כהן **תשובות מלאות שערות שתלש מזקנו מרוב צער על מנהג העולם** להקל בקנבוס עם צמר, שלשיטתו קנבוס הוא פשתן ואסור עם הצמר.

אולם נראה ברור שהמטרה שהניח רבינו תם את השערות בתוך התשובות ששלח לרבינו חיים כהן, היתה להראות ולהמחיש את גודל צערו בענין זה, אבל אין ראייה מכאן על הנחת שערות בתוך ספרי קודש.

ובשו"ת תורה לשמה (לבעל ה"בן איש חי" ס"י שו) כתב שיש להזהיר את המון העם שדרכם להצניע שערות זקנם הנתלשים תוך הספרים דודאי לא ראוי לעשות כן.

ובס' ליקוטי מהרי"ח (ח"א עמ' קו – קביעת עיתים לתורה) מביא מספר "מאורי אור" שהתיר על מנהג זה, אולם כתב שכבר דשו בה רבים אנשי מעשה, אך מובן דכל זה דווקא לאותן הנזהרין בחומרת האריז"ל שלא לעקור הזקן כדי שלא לפגום בצינורות (עיי' בארוכה בשו"ת וישב היס ח"א ס"י יד) משא"כ אותן שכל היום הולכים בשוק ועוקרים שיער זקנם וזורקים לאשפה.⁵

בס' כבוד הספרים (פרק ב) כתב שיש בזה משום בין אדם לחבירו שלפעמים גורם להרגשה לא טובה כשבא חבירו להשתמש בספר.

ובס' "תורה יבקשו מפייהו" (תולדות והליכות הגר"ש שקופ זצ"ל עמ' 257) מובא שרבי שמעון שקופ היה גונז שערותיו בספרים.

בס' גנוי הקודש (עמ' רנח שאלה יא) מובא תשובת הגר"ח קניבסקי שליט"א שאין לעשות כן.

ונראה להביא טעם נוסף למנהג זה ע"פ מה שכתב בס' "אגרא דפרקא" (לבעל הבני יששכר אות שלי"ז) שמנהג ישראל כשעוסק בתורה ומתקשה באיזה דבר, הוא מסלסל ומהפך בזקנו וממשמש בו, והלא דבר הוא, ונראה לומר דהנה הזקן מרמז לייג מידות של רחמים, וידוע דייג מדות שהתורה נדרשת בהם מכוונים כנגד ייג מידות של רחמים, וכאשר האדם אינו מבין איזה דבר הוא סימן שאינו יכול להגיע לאותה מדה שהדבר הזה נדרש בו ועיי' שממשמש בזקנו, ובאיתערותא דלתתא עובדא לעילא ומתעוררים ייג מידות של רחמים ומושפעים לייג מידות שהתורה נדרשת בהן ומושפעים אל האדם ואז מתגלה לו הדבר הנעלם מאתו, ע"כ.⁶

והגידול יוליד דאגה בלב איש ולפיכך הוא קדוש, וצריך להשתמר מן הטומאה, כי הוא ככהן המשרת לאלקיו³.

וכ"כ האבן עזרא (עמוס שם) "ומבחוריהם" - שתולדותם לאהוב התענוג והשמחה קדשמים להוכיחם ולקדשם.

וביאור הדבר, שלבחור יותר קל לשנות את הרגליו ולהזיר עצמו מן היין, משא"כ לאדם מבוגר קשה לו יותר דבר זה.

ואף שבוודאי גם מבוגר וזקן יכול לקבל על עצמו נזירות, אבל מכל מקום לא היה זה שכיח, ולכן כשדברה התורה בענין טומאות הנזיר השמיטה בן ובת ואשה, משום שלא היה שכיח שיהיו אנשים נשואים נזירים.

האם מותר לשרוף את שערות ראשו או זקנו לאחר שגילחם?

(ויח) וְגִלַּח הַנָּזִיר פֶּתַח אֶהְיֶה לָּךְ מִיֶּדְךָ אֶת רֹאשׁ נְזִירוֹ וְלָקַח אֶת שְׁעַר רֹאשׁ נְזִירוֹ וְנָתַן עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר תַּחַת זִבְחֵי הַשְּׁלָמִים.

ברמב"ם (הל' נזירות פ"ח ה"ב) כתב: "שוחט החטאת תחלה, ואחר כך העולה, ואח"כ שלמים, ואח"כ מגלח וכו', ומבשל השלמים או שלקן, ולוקח מן הרוטב של זבחי השלמים ונותן על השער, ואח"כ משליכו לאש תחת דוד השלמים.

לגבי שריפת שערותיו של אדם לאחר הגילוח, מובא בגמ' נדה (יז.) כ שמי ששורף את צפרניו נקרא חסיד.

ובתוס' שם (ד"ה שורפן) הביא מהערוד (ערך שלש) ששריפת הצפרניים וכן כל דבר שבא מן האדם יכול להזיק לו, וכיון שהוא שורף את הצפרניים כדי שלא יהיו גלויים, נקרא חסיד, משום שלא אכפת לו שזה מזיק לו, העיקר שלא יזיק לאחרים.⁴

ובעיון יעקב (על העין יעקב נדה שם) כתב שאפי' שמצינו ששערות של האדם אין מקפדין שלא לשורפן, אפ"ה בצפרניים יש ענין מיוחד.

מה היו עושים במרוקו עם השער של החלאקה?

בכף החיים (לר"ח פלאגי ס"י כז אות יג) ועוד פוסקים, כתבו שיש לזהר שלא לשרוף את השערות לאחר שמסתפר, ויש שמביאים ראייה מתוס' בנדה (שם) שכתב ששריפת כל דבר הבא מן האדם יכולה להזיק לו.

בספר נהגו העם (לרבי דוד עובדיה מקהילת ציפרו במרוקו עמ' רמב שונות אות ב) כתב: שאחרי התספורת הראשונה לתינוק היו נוהגות הנשים ללקט את השערות ושמים אותם בתוך הכרית של התינוק, ומביא טעם לזה שהוא משום חיבוב מצוה שבפעם הראשונה מקיים מצוות הפאות, ולכן לחיבוב

³ ועיי' עוד שם בהערה שעיקר חידושו שהנזירים היו בחורים יש לזה ראייה ברורה **מספר יוסיפון** (ספר שני אות כ"ה) ששם הולך ומונה כל מנהגי היהודים בתקופת הבית, וז"ל: מנהגנו שלא לעשות חג ומשתה ביום הולדת בנינו למען לא נשתה לשכרה ותחת זה אנו נוהגים לחנך את הילדים מנוער שלא לשתות לשכרה ולהתנהג בנזירות עכ"ל.

⁴ ועיי' **בדרשות הראנ"ח** (פ' ויקרא ד"ה אבל) איך שפי' את דברי התוס'

⁵ ועיי' בס' **שמירת הגוף והנפש** ס"י לה הערה ד' שמביא מעשיות בענין זה מהבעש"ט ומהדברי חיים

⁶ וכ"כ גם בספרו "והיה ברכה" וביאר בזה ענין הלבנת שערותיו של רבי אלעזר בן עזריה, ועיי' **"מורה נבוכים"** (חלק ג פרק כה) שפעולת ההבל היא הפעולה אשר לא יכוון בה תכלית כלל - כמו שיתעסקו בידם קצת בני אדם כשהם חושבים.

ולפי דבריו נראה לומר שכיושב האדם ולומד ומתקשה באיזה דבר, אולי ע"י שמניח את שערות הדיקנא בתוך הספר שמעיין בו, הוא גורם יותר לאיתערותא דלעילא.

היכן עמדו עשרים וחמשה כהנים בני משפחה אחת לברך את ישראל בנשיאת כפיים?

(ו,כג) דְּבַר אֵל אֶהְרֶן וְאֵל בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְּבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם.

בס' יכהן פאר להגאון מבענדין זצ"ל (בקונטרס גזע פאר), מספר שאבי סבתו של השלי"ה רבי עקיבא הכהן מאובן הנשיא, היה לו י"ב בנים וי"ג בנות, והשיא י"ב מבנותיו לכהנים, והיה עומד בברכת כהנים שמצידי האחד י"ב בני הכהנים, ומצידי השני י"ב חתניו הכהנים, ויחד היו מקיימים "כה תברכו את בני ישראל".

חתנו שלא היה כהן היה הג"ר שבתי שעפטיל הלוי הורביץ זצ"ל אבי ר' אברהם מח"ס יש נוחלין אביו של השלי"ה זצ"ל.

מנין לחז"ל שכתת לימוד תשב"ר מכילה 25 תלמידים?

(ו,כג) דְּבַר אֵל אֶהְרֶן וְאֵל בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְּבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם.

ברמב"ם הל' תלמוד תורה (ב,ה) עשרים וחמשה תינוקות למדים אצל מלמד אחד.

ועי' במהרש"א ב"ב (כא.) "כה תברכו את בני ישראל", רמז לכ"ה תלמידים מבני ישראל אצל המלמד.

ונראה להביא טעם מדוע קבעו חז"ל דווקא את המנין "עשרים וחמשה", להגדרה של כיתת לימוד.

דבגמ' סוכה (יב.) מובא שאין להשתמש לסכך בסוכה מחבילות של קש, של עצים, ושל זרדים, ובתוס' (ד"ה חבילו) הביא בשם הירושלמי שאין חבילה פחותה מעשרים וחמשה קנים.

ומזה נלמד, ששם של קבוצה ואגודה של תלמידים היא בעשרים וחמשה תלמידים.

מדוע דווקא זמן ברכת כהנים הוא הזמן הראוי להטבת חלום?

(ו,כג-כד) דְּבַר אֵל אֶהְרֶן וְאֵל בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְּבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם ... יְבָרְכֶךָ ה' וְיִשְׁמְרֶךָ.

בגמ' ברכות (נה.) מובא: הרואה חלום ולא ידע מה חלם אם חלום טוב או חלום רע, ונפשו עגומה עליו יעמוד לפני הכהנים בשעה שעולים לדוכן ויאמר תפילת רבונו של עולם לחלום.

ובס' תורת חיים (לרבי אברהם חיים שור זצ"ל – בבא קמא נה.) מבאר את הקשר שבין ברכת כהנים להטבת חלום:

"חלום הוא אחד מששים בנבואה, וברכת כהנים כדמות נבואה היא, שהכהן העולה לדוכן לברך את ישראל הרי הוא כמתנבא והשכינה שורה עליו ומהאי טעמא אמרו חז"ל שאין להסתכל בכהנים בשעה שנושאים כפיים.

וכיון שהחלום הוא אחד מששים בנבואה, לכך מי שראה חלום רע מתבטל הוא בששים כדרך כל דבר רע, ויפרש חלומו בשעה שחלה עליו הנבואה, כדי שתתערב נבואתו הקטנה בתוך הנבואה הגדולה, ותתבטל בששים ותהפך להיות ברכה.

וזהו שיש בברכת כהנים ששים אותיות, רמז לחלום רע שמתבטל בששים חלקים של הנבואה הגדולה, ע"כ.

איך אומרים "אהבה" בספרדית?

(ו,כג-כד) דְּבַר אֵל אֶהְרֶן וְאֵל בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְּבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם ... יְבָרְכֶךָ ה' וְיִשְׁמְרֶךָ.

בגמ' סוטה (לט.) מובא את נוסח הברכה של ברכת כהנים "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה".

וכ"כ השו"ע (או"ח קכח,יא) **והמג"א** (סקי"ח) ביאר את הלשון "באהבה", ע"פ מש"כ הזוהר (נשא ח"ג קמז.) שכל כהן שאינו אוהב את עמו, או העם אין אוהבים אותו לא ישא כפיו.

ובס' "אלף המגן" עה"ת (לרבי אליעזר פאפו זצ"ל בעל הפלא יועץ) כתב: שמה שיש לומר "באהבה", כי ידוע שנמצא שהתורה שדברה בלשונות הגויים, כאמרו: "והיו לטוטפות" (דברים ו,ח), "טט" בכתפי, "פת" באפריקי, וכן בלשון יווני קורין ל"אחת" – "הן", וכדומה.

וא"כ אף אנו נאמר ש"אהבה" בלשון ספרדי נקרא **"אמור"**, וזה מה שאמר הכתוב, "כה תברכו את בני ישראל" – ע"י שיהא "אמור" ביניהם.

האם יש תרגום אונקלוס לפסוקים של ברכת כהנים?

(ו,כג-כד) יְבָרְכֶךָ ה' וְיִשְׁמְרֶךָ ... יָאֵר ה' בְּנָיו אֱלִיךָ וְיִחַנֶּךָ ... יִשָּׂא ה' בְּנָיו אֱלִיךָ וְיִשֵּׂם לְךָ שְׁלוֹם.

ובתרגום אונקלוס: יברכנך ה' ויטרנך ... ינהר ה' שכנתה לותך וירחם יתך ... יסב ה' אפיה לותך וישוי לך שלם.

והנה בגמ' בברכות (ח.) אמרינן "לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום, ואפילו עטרות ודיבון".

וכתב רש"י – שעטרות ודיבון אין בו תרגום, וקמ"ל שיקרא אותו ג' פעמים בלשון הפסוק.

ובתוס' (ד"ה ואפילו) הקשו מדוע נקט "עטרות ודיבון", הלא אף שאין לו תרגום אונקלוס, מ"מ יש לו תרגום ירושלמי, והיה צריך לומר "ראובן ושמעון" או "פסוקא אחרינא" שאין בו תרגום כלל.

ובתלמידי רבינו יונה (שם ד: מדפי הר"ף ד"ה ואפי') כתב כקושית התוס' שהקשה שהלא יש פסוקים נוספים שאין בהם תרגום, והוסיף: כגון פסוקים של **ברכת כהנים**.

ובשל"ה הקדוש (מס' שבת פרק נר מצוה אות יב) הקשה על דברי הרבינו יונה, שהרי לפנינו כן נמצא תרגום אונקלוס על פסוקי ברכת כהנים.

ומתוך שאפשר שהתרגום על פסוקים אלו אינו מאונקלוס, ואינו מקובל מסיני, ועל כן יקרא המקרא שלוש פעמים, וגם התרגום, כי אולי הוא תרגום מקובל, ולא היה מגולה בימי רבינו יונה.

וכתב שם: שאחר כותבי זה מצאתי בסיפור מהר"ר הירץ ז"ל שכתב על מה שאומרים לפני ברכת כהנים: "ברכינו בברכה המשולשת", לדעתי "משולשת בתורה" היינו משום דלית ליה תרגום וצריך לשלש המקרא, מה שאין כן בברכה אחרת, שנים מקרא ואחד תרגום, והכי נמי מסתברא מדאמר "הכתובה על ידי משה" ולא על ידי המתרגם, ע"כ.

ובלקט יושר (לתלמיד התרומת הדשן - או"ח עמוד נה) כתב: "זכורני ששאלתי לו [לרב] למה אין תרגום על "יברכך", ואמר שאינו רוצה לפרש אותו כי יש בו סודות.

מדוע הכהנים אינם מברכים בכל יום "שעשני כהן"?

(ו,בג-בד) **דְּבַר אֵל אַהֲרֹן וְאֵל בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם ... יִבְרְכֶךָ ה' יִשְׁמְרֶךָ.**

בס' "פרי צדיק" (לרבי צדוק הכהן מלובלין פרשת אמור אות ז) הביא מרבו זצ"ל ששאלו: מדוע אין הכהנים מברכין בכל יום "שעשני כהן".

והשבתי לו, הלוא גם ישראל אינם מברכין שעשני ישראל רק שלא עשני גוי ועבד, על דרך השלילה, וגם אין מברכין שעשני איש רק שלא עשני אשה, ועיי' שמרחיב בזה.

ובשו"ת "יד חנוך" (לרבי חנוך טייטלבוים זצ"ל אב"ד סאסוס נפטר תשי"ג-סי א אות ב) מיישב: שכיון שהכהנים נושאים כפיהם בכל יום ומברכין: "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן", נכלל בזה ברכת שעשני כהן, וזה פשוט.

האם מותר לצאת עם ס"ת לקראת מלך גוי?

(ו,ט) **וְלִבְנֵי קָהָת לֹא נָתַן כִּי עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בְּכִתְּהָ יִשְׂאֹו.**

בספר החינוך (מצוה שעט) במצוות משא הארון בכתף, כתב: "שמה שנהגו בגלויות היום להוציא ספר תורה לקראת מלכי האומות, אין זה בחיוב מצוה זו של משא הארון כלל, שלא רק משבט לוי רשאים לישא את הס"ת אלא כל בני ישראל רשאים לישא אותו, ואם מדרך כבוד התורה יבחרו גם היום שישאווהו מבני לוי, תבוא עליהם ברכה".

מנהג זה מובא ב"שיירי כנסת הגדולה" (יו"ד סי' רפב הגהת ב"י אות יד בשם הרב"ז בשו"ת כתי"י) שבמקום שנהגו להוציא הספר תורה לקראת ההגמון אם אפשר לדחות הדבר או לרצות במעות שלא להוציאו בשבת, או להוליכו בפחות פחות מדי

אמות, או להוליכו אנשים הרבה זה נותנו לחברו וזה לחברו מוטב, ואם אי אפשר בכל אלה רואה אני להוליכו עיי' גוי ולא עיי' ישראל, שאין כבודו של הספר תורה שיחללו עליו השבת.⁷

וידוע המעשה שהיה בסרגוסא (לפני למעלה מ-500 שנה) שהיה המנהג אצלם שכאשר המלך היה עובר ברחוב המרכזי של היהודים, היו מוציאים 36 ספרי תורה לרחובה של עיר, מכל בית כנסת ג' ספרי תורה, וכאשר המלך היה עובר היו מברכים את המלך בקול גדול וכל העם היו עונים אחריו אמן.

ופעם אחת נועדו ראשי הקהילות והדיינים, בעצה אחת שלא להוציא יותר את ספרי התורה לפני המלך שעובד עבודת אלילים, והסכימו ביחד שיוציאו מכל קהילה את ג' התיקים של ספרי תורה כשהם ריקים, ויהיו עטופים במעיליהם ורימוניהם כרגיל, וכך החליטו, ושום איש מבני הקהילה לא ידע מזה, רק חכם הקהילה וב' הדיינים.

והיה איש יהודי ושמר "חיים שאמ"י" איש רשע ובלעיל, שהשתמד, והתקרב לבית המלך, ופעם אחת העליל היהודים שכאשר המלך יוצא לרחוב היהודים, הם מוציאים לו את ספרי התורה ריקים, כי לא רוצים לבזות את ספרי התורה להוציאו לפני מלך גוי.

והחליט המלך עם שריו ויועציו, שיעשו ביקור פתע ברחוב היהודים, לראות אם אמת נכון הדבר, שכך עושים היהודים.

ובלילה לפני שהמלך הגיע, בא אליהו הנביא לשמשים של כל א' מהי"ב קהילות של העיר, וזירז אותם לקום ולהכניס את הקלף של הספרי תורה לתוך התיקים, וכך עשו כל שמשי הקהילות בלי להבין מה הענין הגדול שיש לעשות כן, וכל אחד חשב שהוא לבדו ראה את אליהו הנביא, והוא לבדו שעשה כן לספרי תורה.

ובבוקר כשהמלך בא, הוציאו היהודים את הס"ת לרחוב העיר, בלי לדעת שבתיקים נמצא הקלף של הס"ת, וכאשר התקרב המלך, ציוה את אנשיו לפתוח את התיקים.

וכששמעו זאת החכמים והדיינים חרדו חרדה גדולה מתוצאות הדבר, כי אם ימצא המלך את התיקים ריקים, יבואו הם על ענשם ויגזור להרוג או לגרש את כל היהודים.

ויפתחו את התיקים כולם, ובכולם נמצא הקלף בתוך התיק, ונפתח בכל הספרי תורה, הפסוק (ויקרא כו,מז): "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכולותם להפר בריתי אתם כי אני ה' אלוהיכם".

וכאשר ראה המלך את התיקים מלאים, ויברכם וימחול להם המס ג' שנים, ויתלו את המשומד על העץ, על אשר זמם לעשות רעה ליהודים.

⁷ ועיי' פתחי תשובה (יו"ד רפב,א), וגיליון מהרש"א שם, ושו"ת כתב סופר (או"ח סי' לו) שהתיר להוציא במקום שאין עירוב ועדיף עיי' קטן, ועיי' בשו"ת מהרש"ם (חי"ג סי' קצח) ושו"ת לב חיים (חי"ב סי' כא), ועיי' ערוך לר' (סוכה טז: רשי"י ד"ה מהיכן) שדן האם ראוי שגוי יחזיק ס"ת.

ואחר נס זה קבעו בני קהילת סרגוסא, עליהם ועל זרעם, להיות עושים את יום י"ח לחודש שבט בכל שנה ושנה ליום ששון ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, וכתבו את מגילת סרגוסא, בסגנון מגילת אסתר, וקוראים אותה כל שנה ביום הנס, וקורין יום זה "פורים סרגוסא".

מהי המסכת הארוכה ביותר בש"ס בבלי?

הנה פרשת "נשא" היא הפרשה הארוכה בתורה ויש בה קע"ו פסוקים, וכן פרק קי"ט בתהלים הוא הארוך ביותר ויש בו קע"ו פסוקים, ויש אומרים שהמסכת הארוכה בש"ס היא מס' בבא בתרא שיש בה קע"ו דפים (קע"ה - משום שמחיל מדף ב)

ומפורסם בשם הגר"א (לא מצאתי המקור) שהמסכת הארוכה בש"ס היא "ברכות" משום שיש בה את מספר המילים הגדול ביותר,

אולם בקובץ "אור תורה" (תמוז תשס"ו עמ' תשפ"ד) מובא שיש במקור מוסמך, שהיו אנשים שספרו את המילים שבמסכתות הש"ס, ומצאו שסדר המסכתות לפי כמות מספר המילים, הם: שבת, סנהדרין, חולין, בבא בתרא, בבא מציעא, יבמות, ב"ק, פסחים, כתובות, ברכות, וכו'.

איזה שם טוב נגד רוח רעה?

הפטרה - (שופטים יג, כד) ותלך האשה בן ותקרא את שמו שמשון ויגדל הנער ויברכהו ה'.

בבא בתרא (צא.) איתא דשם אמו של שמשון היה "צלפוניתי", בהג"ה מהרש"ל שם כתב: מצאתי שהוא שם טוב נגד רוח רעה.

חג השבועות

מהי המסכת המיוחדת לחג השבועות?

הרמב"ם (הקדמה לפירוש המשניות ד"ה ואחר כך) כתב שאחר שרבינו הקדוש סידר במס' פסחים את דיני פסח, ובמס' סוכה את דיני סוכות, נשאר לו לדבר על חג השבועות, ולא נמצא לו מה שידבר בשבועות, אלא דברים מיוחדים בכל יו"ט, והיא מסכת ביצה.

התוס' יו"ט (הקדמה למס' סוכה) העיר על דברי הרמב"ם, שכתב שלא נמצא לשבועות דברים מיוחדים, הרי יש בו דיני הביכורים וזבחי שלמי עצרת, ותירץ שכיון שהלכותיהם מועטות, לא חיבר לזה מסכת מיוחדת, והניחם במקומם בסדר קדשים ומפני כן חיבר גם שמה דיני העומר.

מבואר מדברי הרמב"ם שכנגד כל רגל מהג' רגלים יש מסכת, ומס' ביצה היא כנגד חג השבועות.

ויש מביאים ראיה מתוך דברי הגמ' בביצה שיש קשר בין מסכת זו לחג השבועות.

שבסוגיא של הכנה דרבה (ב:) מובא: "אמר ליה אביי אלא מעתה יום טוב בעלמא תשתרי, גזירה משום יום טוב

מבואר בגמ' שיש מציאות של שבת אחר יום טוב, ויום טוב אחר שבת, והנה לפי הכלל של קביעת הלוח העברי, כתוב בטור (או"ח סי' תכח) "אלו הימים שאין ראוי לקבוע בהם המועדים: לא אד"ו ראש השנה, ולא גא"ו צום כפור וכו' ולא בד"ו פסח, ולא גה"ז עצרת",

נמצא שיו"ט דשבועות הינו היחיד מבין כל מועדי השנה שעשוי לחול גם ביום ראשון וגם ביום שישי [גם שמחת תורה יחול לחול בימים ראשון ושישי - אבל רק בחו"ל] וזה מתאים לדברי הגמ' כאן, נמצאנו למדים כי מסכת ביצה יועדה לחג השבועות.

בספר "סדר היום" (לרבי משה מכיר - סדר חג השבועות) כתב "ולי נראה שיעסוק בליל שבועות בסדר נשים, אם אפשר לו לקרותו על פה, ואם לאו יקרא אותו בפנים, כי ראוי להתקשט הכלה בו, ויש בו שבע מסכתות וע"א פרקים, והוא מענינא דכלה.

כשיש לאדם ספק האם היום שבת או חול - האם יכול להוכיח זאת ע"י החול שהביאו מנהר סמבטיון?

ידוע הסיפור על "שיר האקדמות", שהביאו אותו אחד מעבר לנהר סמבטיון מקום מושבם של יי השבטים, שחיברו חכם א' היושב שם, וכיון שא"א לעבור אותו אלא בשבת משום שאז הוא נח, וכל השבוע הוא רועש וגועש ומעיף אבנים וסלעים, והיו צריכים לעבור אותו כדי להגיע לויכוח עם הכומר שהרע ליהודים, לכן עבר אותו אחד רק צד אחד, ויהודי אחר עבר בחזרה לצד השני והביא עמו את "שיר האקדמות".

והנה בפירוש "רגלי מבשר" על ס' התשבי (ערך סמבטיון) כתב: "ראיתי כמדומה בס' מגדול עוז (להיעב"ץ עליית הטבע קכ:) שיש בנמצא אצל הרוכלים בעלי בתי מרקחות, איזה מין חול שנע ונד תמיד ואינו שובת רק בשבת ואומרים שהוא מנהר סמבטיון".

ויש לעיין אם נאמר שנכון הדבר שחול זה הוא מנהר סמבטיון הנח בשבת, א"כ יש להסתפק האם אדם שנמצא במדבר ואינו יודע מתי שבת, יכול להיווכח ע"י החול הנ"ל שכאשר הוא נח נמצא שכעת שבת.

היכן רמז השל"ה הקדוש במגילת רות?

במדרש זוטא (רות פרשה ב) "אמר רבי חייא בר אבא כל ראשי פסוקים של רות "וויק" חוץ משמונה פסוקים, מפני שדבקה לבני ברית שניתנה לשמונה.

בסדר הדורות (ה"א שפ"ט) כתב: שראה בספר כתב יד אצל החסיד מ' לייב ז"ל בקלויז דק"ק סלוצק, שכתוב שם: "שרבינו ישעיה בעל השל"ה נתעברה בו נשמת רות, וסימנך

במשך חכמה (שמות יט, ז) תירץ ע"פ מש"כ הרמב"ם (פ"ב מגירושין ה"כ) שמי שאינו רוצה לגרש מחמת שתקפו יצרו, מכין אותו עד שיאמר רוצה אני, ויכתוב הגט, דזה שאינו רוצה לגרש, מאחר שהוא רוצה להיות מישראל רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו,

וגם כאן, עם ישראל רוצים לקבל את התורה אלא שקשה להם מחמת היצר, וע"ז באה הכפיה.

ולפי"ז כ' בשו"ת דברי יציב (אה"ע סימן ס') טעם נחמד למנהג אכילת קרעפלייך בחג השבועות, שהגבינה והדבש מכוסים בבצק ולא מורגש בתחלה, רק בסוף אחרי הלעיסה מרגישים מתיקות הטעם, ולרמז שבאופן זה היה גם מתן תורה שסופו ברצון בבחינת 'דבש וחלב תחת לשונך', והבן.

איך קראו לרות לפני שהתגיירה?

המהרש"א ברכות (ז ע"ב) כתב, שגם קודם שנתגיירה קראו לה רות,

אמנם בזוהר חדש רות (ע"ט). מבואר דשם זה ניתן לה, אחר שנתגיירה ובזמן גיותה קראו לה "גילית".

וכן משמע ב"זוהר הרקיע" להרשב"ץ בהקדמה, שכתב: אמרו שרות המואביה נקראת כן, על שם שנתגיירה וקבלה עליו תר"ו (ר"ת - 606) מצוות נוסף על ז' מצוות בני נח שהיו עליה כבר, וכ"כ הגר"א על רות (א, ד).

מה המקור למנהג שטיחת עשבים בחג השבועות?

כתב הרמ"א (או"ח תצ"ד, ג) נוהגין לטווח עשבים בשבועות בבית הכנסת והבתים, זכר לשמחת מתן תורה.

בס' כל מנהגי ישורון (סי' ס"א סק"ב), מביא טעם למנהג זה, שהרי משה רבינו נולד בז' אדר והצפינו אותו ג' ירחים עד ו' סיון, ואז 'ותשם אותו בסוף על שפת היאור', לזכר הצלתו של משה ע"י קני הסוף אנו מקשטים את הבתים בענפים וירק ביום הצלתו של משה שהוא יום מתן תורה.

שבת שלפני שבועות האם נקראת "שבת הגדול"?

בשבולי הלפט (שם) כתב בשם קצין אחד ר' יצחק יוסקונטו בארץ הגר, שנהגו לקרות "שבת הגדול" לא רק לשבת שלפני פסח, אלא לשבתות שקודם ג' רגלים.

ובמחזור רומי (דפוס בולוניה ש"א) יש "יוצר לשבת הגדול של שבועות".

ובפי' רבי שלמה בן היתום (בפי' למס' מו"ק - מס' משקין ה). שתלמידו של רבי ינאי לא היה מקשה לו בשבת הגדול שלפני פסח ועצרת ור"ה וסוכה.

שכל הפסוקים בספר רות מתחילים באות "ו" חוץ מפסוקים שעולים בר"ת "ישעיה באהל" שזה ר"ת בן אברהם הלוי, עכ"ל.

ומוסיף שם: לדעתי נצנצה רוח הקודש בבנו של השל"ה הג"מ שעפטיל שקרא להקדמתו לספרו של אביו - "ווי העמודים" רמז לווי הנ"ל.

החיד"א (שם הגדולים חלק הגדולים מערכת י' אות שצט) הביא את דברי הסה"ד, וכתב שטעות הוא, שאין הר"ת "באהל" אלא "באל" והוא ר"ת בן אברהם לוי.

שכך סדר הפסוקים: יתן (א, ט) שבנה (א, יב) ענייך (ב, ט) ישלם (ב, יב) הלהן (א, יג) באשר (א, יז) אני (א, כא) ליני (ג, יג) [ועי' מש"כ שם בשם הגדולים עוד לבאר את לפי"ז לשון "ויילפת" שנא' לגבי בועז⁸.

כנגד מה תקנו לומר שנים מקרא וא' תרגום, ומי חיבר את ברכות ההפטרה?

ב"ספר קושיות" לאחד מהראשונים (אות קסד) כ' בשם בעל הרוקח, טעם נוסף לאמירת שנים מקרא ואחד תרגום.

וז"ל: לפי שהזמין אותן הקב"ה ב' ימים קודם מתן תורה ובא משה להוסיף יום אחד, שנא' (שמות יט, י) וקדשתם היום ומחר, הרי ב' ימים, ואחר כן (פסוק טו) "והיו נכונים לשלשת ימים", לפיכך, תרגום שהוסיף אונקלוס, אין אומרים אלא פעם אחת כנגד יום שהוסיף משה רבינו ע"ה, ושנים מקרא כנגד ב' ימים של הקב"ה, ע"כ.

ובס' מטעמים (החדש דיבור ח) הביא שאונקלוס הגר חיבר את ברכות ההפטרה, וכן הראשי תיבות של ברכות ההפטרה הם "בן רשע".

מדוע בשנת תקי"ד לא יכלו אנשי ירושלים לצאת מביתם לבית הכנסת בבוקרו של חג השבועות?

בס' תבואות הארץ (לרבי יוסף שווארץ זצ"ל - תוצאות הארץ מאמר העתים "שלג" - עמ' תט) כתב: "שבשנת תקי"ד היה שלג הרבה מאוד וקור גדול עד שמתו מקרירות כ"ה אנשים בגליל אצל עיר נצרת, ושמעתי בשם זקן א' שהתמיד השלג בשנה ההיא עד חודש סיון וכמעט נמצא לא נמצא מנין בבית הכנסת פה עיה"ק [ירושלים] בחג השבועות כי בלילה ההוא ירד השלג כל כך עד שלא יוכל כמעט איש לצאת החוצה בשחרית עת התפילה".

מהו טעם למנהג אכילת קרעפלאך בחג השבועות?

בתוס' במס' שבת (פח. ד"ה כפה) הקשה מדוע היה נצרך כפיה על עם ישראל שיקבלו את התורה הרי אמרו נעשה ונשמע.

⁸ ועי' בפ"י מלוא העומר (על רות למהרא"ל צינץ זצ"ל - ג, ב).

מדוע לעולם לא יחול לפי הלוח – חג השבועות בימים ג' ה' ז' ?

ב"ספר קושיות לאחד מהראשונים (אות רלא) מבאר מדוע לעולם אין חג השבועות חל בימים ג' ה' ז'.

והביא את הפסוק (תהלים י, טו) **"אבדו גויים מארצו"**, וביאר שהגויים אבדו בשביל שלא רצו לקבל את התורה, ולכן לא יחול עצרת אלא ב- **א' ב' ד' ו'**, ע"כ.

ושם בהערה (414) הביא מדברים רבה (מהדור ליברמן עמ' 129, וכן הוא במדרש תנחומא וזאת הברכה פ"ד אות ד) שהחזיר הקב"ה את התורה על כל האומות ולא קבלוה עד שבא אצל ישראל וכו' כיון שראה הקב"ה שלא רצו לקבל התורה התירן והקפיצן לגהינם.

מדוע חיכתה רות ממיתת בעלה ג' חודשים עד שנישאה לבועז?

(רות ב, כג) **ותדבק בנערות בועז ללקט עד כלות קציר השערים וקציר החטים ותשב את חמותה.**

ברות רבה (פרשה ה אות יא) מובא: שמתחילת קציר השעורים עד כלות קציר החטים הוא שלשה חדשים.

ובפי' מהרז"ו (ד"ה שלשה) הביא מהר"ר יצחק מיאגווסטאווע זצ"ל שפירש, שקציר השעורים מתחיל מט"ז ניסן כידוע, וקציר החטים נגמר בט"ז תמוז, וכיון שאשה שמת בעלה או גירשה, ורוצה להינשא שוב יש לה לחכות ג' חודשי הבחנה, כדי שלא יהיה ספק על הולד, לכן חיכתה רות ג' חודשים ממיתת בעלה, שכנראה מיד אחר מיתתו שבו ממואב והגיעו לא"י בתחילת קציר השעורים, עד שהתחתנה פעם נוספת.

המרחשת (ח"ב סי' ב') הביא את דברי המדרש ואת פי' מהרז"ו, כדי להוכיח שלשיטת רבא ביבמות (מא.) שתקנה זו של "הבחנה" היא גזירה, אין זה גזירת חז"ל מאוחרת אלא תקנה קדומה, שמצינו שכבר בימי בועז ורות נהגו בהבחנה ג' חודשים⁹.

בכמה כסף קנסו אדם שלא הגיע להתפלל במנין ונשאר להתפלל מביתו?

בשו"ת הריב"ש (סי' תקיח) נשאל מבית כנסת אחד, שקשה להם להשיג מנין אנשים לתפילה, כי אנשים נמנעים מלבוא להתפלל בבית הכנסת ומתפללים לבד בביתם, ושאלוהו מה לעשות לאלו שנמנעין מלבוא.

ואמר להם שיזהירו אותם, ויודיעום מה שאמרו חז"ל (ברכות ו.) אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת, ואימתי עת רצון, בשעה שהצבור מתפללין וכו' (שם ח.) **וכתב** שם **"כי מי שעמדו אבותיו על הר סיני, והוא מזרע אברהם,**

לא ירים ראש כנגד הרבים, בדבר כזה, חלילה, שלא לבוא לבית הכנסת להתפלל במנין.

ולכן שימו קנס ביניכם, מפשר או ב' פשוטים, למי שלא יהיה בכל יום, בבית הכנסת, בשעת הנץ החמה, למען יהיה כל אחד ואחד, זריז להיות שם, ע"כ.

הדרכי משה (חוי"מ קסג, ב) הביא את פסק הריב"ש, שבמקום שיש רבים ואין שם עשרה ההולכים לבית הכנסת יש להם לעשות תקנה וקנס למי שלא יבוא לבית הכנסת כדי שיהיה מנין תמיד.

"מתן תורה" – היה על "הר סיני" או על "הר הבית"?

בגמ' תענית (טז.) מאי "הר המוריה" פליגי בה רבי לוי בר חמא ורבי חנינא, חד אמר הר שיצא ממנו הוראה לישראל, וחד אמר הר שיצא ממנו מורא לעובדי כוכבים.

רש"י (ד"ה מורא) פי' שיצא מורא לעכו"ם ששומעים גדולות ישראל וירושלים ומתפחדים מהם, **וכ' לישא אחרינא** ש"הר המוריה" – הוא הר סיני, ויצא ממנו מורא לאומות העולם במתן תורה, דכתיב "ארץ יראה ושקטה",

ובתוס' רי"ד הקשה שאי אפשר לומר שהר המוריה הוא הר סיני, שהרי נאמר בדברי הימים (ב' ג, א) **"ויחל שלמה לבנות את בית ה' בירושלים בהר המוריה"** וא"כ ודאי אינו הר סיני, שלא היה בירושלים וגם לא בנו עליו את בית המקדש. [וכה"ק המהרש"א]

ובשו"ת דברי יציב (חוי"מ סי' צ"ב ד"ה ונקדים) מיישב, ע"פ מש"כ זקנו ה"ישמח משה" (פר' וירא דף מו.) שבמתן תורה נעקר הר המוריה ממקומו ובא למדבר סיני וניתנה עליו התורה,

ונמצא כן במדרש תהלים (פרק סח אות ט ד"ה בפרש שדי) וז"ל: **"וסיני מהיכן בא, אמר ר' יוסי מהר המוריה נתלש, כחלה מעיסה, ממקום שנעקד יצחק אבינו, אמר הקב"ה הואיל ויצחק אביהם נעקד עליו נאה לבנו לקבל עליו את התורה"**.

ולפ"ז כ' ששפיר נקרא הר סיני הר המוריה, ומשם יצא מורא לעכו"ם, משום שבזמן מתן תורה, באמת היה זה על הר המוריה מקום המקדש.

ובאבן עזרא (תהלים סח, יח) כ' שבהר סיני בזמן מתן תורה היתה קדושת ארץ ישראל¹⁰.

מתי משליכים עשבי בשמים על ספר התורה?

ברוח חיים (לרבי חיים פלאגיי זצ"ל או"ח תצד אות ד') מביא מנהג שבחג השבועות משליכים על הספר תורה שושנים בהוצאתו מן ההיכל.

בבני יששכר (חודש סיון מאמר ד' אות ז') מביא את מנהג ישראל הידוע להכין שושנת ורדים ושאר עשבי בשמים בחג השבועות, ומוסיף שגם מעטרין בה את התורה,

⁹ ועיי' **תוס' ישנים** (יומא עה.) שבזמן שישראל היו במדבר וירד להם המן, עדיין לא גזרו שצריכה להמתין ג' חודשים להבחנה לפי שלא הוצרכו לכך משום שהמן היה בודק.

¹⁰ ועיי' **חזו"א** (או"ח סי' קכה סק"א) **ובשו"ת חת"ס** יו"ד סי' רלה

ומביא שם טעם למנהג זה לעטר את ספר התורה ע"פ המדרש פ' אחרי מות על הפסוק כשושנה בין החוחים.

מה הסגולה המיוחדת לכבדי פה ולשון?

סגולה מעניינת בקשר לרמונים שמעטרים את ספר התורה במשך כל ימות השנה, מובאת בספר הנחמדים מפז ולרי פנחס זביחי שליט"א סימן א' עמ' שט"ז וז"ל: "שמענו מזקני עירנו פעיה"ק ירושלים תובב"א כי אם יש ילד או ילדה ח"ו אשר אין הם מדברים באופן רהוט וטוב מפני שהם כבדי פה וכבדי לשון, לקחת את הרימונים הללו אשר הם מונחים על הספר תורה ולהניחם במים במשך לילה אחד, ויהיו המים הללו מכוסים ואח"כ בבוקר יתנו להם לשתות את המים, ויועיל להם ושב ורפא לו, ועכ"פ בודאי הוא שהכל הוא זכות התורה הקדושה על התפילה והתחנון לפני ה' יתברך".

ויש לדון האם מותר לעשות שימוש זה עם תשמישי קדושה אלו, ואולי כדי לפתוח פה לאלם' יאמר על זה הכלל של עת לעשות לה' – **הערת אמו"ר שליט"א**.

מנהג השלכת תפוחים מקורו בשבועות או בשמיני עצרת?

בתרגום שני על הפסוק 'ישנו עם אחד' (אסתר ג, ח) מובא שהלשין המן לאחשורוש על היהודים, שבחודש סיון עושין שני ימים טובים ובאים לבתי הכנסיות שלהם וקוראים אותן עצרת או חג שבועות, ועולים על גג בית הכנסת שלהם ומפזרים שושנים ותפוחים ומלקטים אותם, ואומרים כשם שאנו מלקטים השושנים והתפוחים האלה ככה יתלקטו כניהם מבינינו ואומרים זה היום שניתנה התורה לאבותינו בהר סיני, ע"כ.

מצאנו שמנהג זה של השלכת תפוחים בחג השבועות היה נוהג בארצות המערב.

שכן בספר "שריד ופליט" שהוציא לאור הרב יעקב משה טולידנו ז"ל על פי כתבי יד (בשנת תשי"ח חלק א עמוד 8) כותב בשם רבי דוד הסבעוני זצ"ל (מחכמי סאלי שבמרוקו לפני 400 שנה) בהוספתו לסידור התפילה של רבינו מיימון אביו של הרמב"ם.

וז"ל: "ומכלל המנהגים ההם התפוחים שמשליכים בשבועות מגג הבית הכנסת ולוקטים אותם התינוקות, וכן מנהגנו בדורנו להשליך החותן על הכלה התפוחים בשבועות".

אולם מנהג צאנו לערוך ביום שמחת תורה "עפיל טיש" והוא שבעריכת שולחנו של האדמו"ר זורק תפוחים לחסידיו.

המקור למנהג זה בשמחת תורה, מובא בפירוש אליהו זוטא ל"לבוש" (או"ח סי' תרס"ט סק"ז) שכתב: "מצאתי על קלף, הבחיי כתב למחות לזרוק פירות לנערים בשמחת תורה,

ויש במדרש שזה היה אומר המן למלך עד כל היהודים, א"כ מנהג קדמון זה"¹¹.

בדרשות שפע חיים (לכ"ק האדמו"ר מצאנו זצוק"ל ח"ב עמ' רכג) מביא מנהג זה, וביאר זאת שמנהג זה מסמל את ההשגחה הפרטית שאין הדבר תלוי בהשתדלות האדם, ולמי שהתפוח מיועד אליו יגיע, וזה הרעיון של חג שמחת תורה.

לאיזה מין מאפה יש שבעה שכבות והוא כנגד שבעה רקיעים?

ביוסף אומץ (מנהגי פרנקפורט לרבי יוזפא סדר חג השבועות - אות תתנד) כותב: "מנהגנו לעשות מולייתא מחלב או בשר, ודמות סולם מז' שליבות עליה, זכר לז' רקיעים שקרע הקב"ה בשעת מתן תורה להראות שאין עוד מלבדו, והוא מנהג טוב ויפה".

מנהג זה נהגו גם יהודי צפון אפריקה, כך מובא בקובץ 'למעד' (קבצים ספרותיים לשלושה גללים' כרך א' עמ' 99 במאמר של אברהם אלמליח 'מנהגי חג השבועות במזרח אפריקה ובצפונה'): חג השבועות בארצות המזרח הדוברות אשפניולית מצטיין במאכל ידוע המכונה "סיטי סיילוס" – (שבעה רקיעים) שהאמהות מכינות לבניהן לכבוד היום מין לחמניה עגולה עשויה שבע צפירות שוות מרכז, סמל דמות שבע הרקיעים, עושים את הסולם שעליו עלה משה אל המשכן האלהי, וגם את מטה משה, וגם את הר סיני, האמהות הספרדיות קובעתן את הר סיני ברקיע השביעי, הארון שבו שם משה את לוחות התורה, ואת לוחות העדות עצמם, וכן בארה של מרים שליוותה את בני ישראל במדבר, השליו ששלח ה' לבני ישראל במדבר, נחש הנחשת ששם משה על נס והיה כל הנשך וראה אותו וחי.

כל הדברים האלה נמצאים ב"סייטי סיילוס", קשה מאד לתאר את ששון הילדים בשעה שאמותיהם מעמידות לפניהם את ה"סייטי סיילוס" על השולחן, ע"כ.

כנגד מה אפו לחם ארוך עם ארבעה ראשים?

בכל בו (תפילת המועדות – אות נד) מביא: טעם שנהגו הנשים לעשות בשבועות לחם ארוך ולו ארבעה ראשים, נראה לומר כי המנהג זכר לשתי הלחם דקרב בעצרת, או אפשר מפני מזל תאומים המשמש בחודש סיון.

ובלב דוד (לחיד"א פרק לא ד"ה ויתכן) כתב על דברי הכל בו: ונדחק הרב ליתן טעם, ולי ההדיוט אפשר לתת טעם למנהג ההוא, דהתורה נקראת לחם וכתוב ארוכה מארץ מדה, ולזה עושים לחם ארוך, רומז לתורה ארוכה ורחבה, ובו ד' ראשים כנגד פרד"ס שיש בתורה.

מהו המנהג של אכילת מצה בחג השבועות?

בספר "שריד ופליט" שהוציא לאור הרב יעקב משה טולידנו ז"ל על פי כתבי יד (בשנת תשי"ח חלק א עמוד 8) כותב בשם רבי דוד הסבעוני זצ"ל (מחכמי סאלי שבמרוקו לפני 400 שנה)

¹¹ וראה בתוספת ראשונים לר"ש ליברמן ח"א עמ' 130 שעמוד מה הגירסא הנכונה בתרגום שני שם, אם חג השבועות או שמחת תורה.

בנוסף דברי הספרי מובא **במטה משה** (אות תר"צ) שהקשה למה לא אמר ששה בסיון תעשה שבועות.

ומתוך לפי שבכל הרגלים היה כל אחד בביתו, אבל בחג שבועות לא היו מצויין בעיירות אלא כל אחד בשדהו אצל תבואתו כמו שמצינו בבוט, ולא היו יכולים לדעת מתי יהיה ר"ח סיון לכך צוה לספור שידעו בכל מקום אימתי הוא חג שבועות וצוה לספור בלילה שאז אינם טרודים במלאכה.

הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ג פרק מג) כותב על זה: "ולא היה המראה הגדול ההוא אלא יום אחד - כן זכרנו בכל שנה יום אחד".

הבני יששכר (מאמרי מעלת החג מאמר ד' אות ב) ג"כ הקשה זאת וכתב: שהוא לדעתו להורות שמתן תורה הוא למעלה מן הזמן, דהנה ימי הפסח וחג הסוכות חוגגים בכל שנה שבעה ימים שבוע שלם, ובכל שנה חוגגים בקביעות יום א' בשבוע, יום ב', ואילך, מה שאין כן חג השבועות יום מתן תורה, אין לו זמן מוגבל כיון שהוא רק יום אחד, הנה בשנה אחת יחול ביום א' ולשנה אחרת ביום ב', וכיוצא בזה בלי זמן קבוע לחגיגתו, להורות אשר יום נתינת התורה אינו תחת הזמן".

רעיון נוסף מובא באברבנאל (בפירושו עה"ת במדבר כח) וז"ל: ולזה גם כן לא היה החג כי אם יום אחד להעיר על אחדות המניע החמישים הקדוש יתברך".

מדוע אמר המגיד ל"בית יוסף" להשאיר בספרו פירוש שכתב ואע"פ שאינו אמת?

בבית יוסף (יו"ד סי' קצ"ח) מביא ב' פירושים בענין חציצה בציפורן מדולדלת וכתב שהפירוש השני נראה יותר בעיניו.

והנה ב"מגיד מישורים" פרשת ויקהל, מובא מה שאמר המגיד לבית יוסף, וז"ל "בההיא דצפורן שפרשת וכתבת שני דרכים, חייך דקב"ה חייך (שמח) בפלפולא דילך, אבל אורחא בתראה הוא ברירו דמלה (ומתוך ב' הפירושים הפירוש השני הוא הנכון), ומ"מ לא תמחוק קדמאה (אבל מ"מ אל תמחוק את הפירוש הראשון) דיקריה דקב"ה סליק מיניה אף על גב דלאו קושטא איהו כיון דאיהו חריפא (שכבוד הקב"ה עולה מהחידוש הזה אפי' שזה לא אמת, מכיון שזה חידוש חריף) דוגמת נפחא דבטש בפרזלא ונצוצין מתנציצין לכל עבר (כדוגמת פטיש שמכה בברזל והניצוצות מתפזרים לכל עבר) ע"כ.

מה פישרן של הקולות הנשמעים בזמנו סביב חך סיני?

אבות (ו, ב) "אמר ר' יהושע בן לוי בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה".

ובתפארת ישראל כ' "אמרו הטבעיים בספרי הגאגריא שגם עכשיו סביב להר סיני נשמע באויר שממעל להחר תמיד קול הברה כעין קול רעם דברים ואין מבין וזה דבר פלא, ולפענ"ד לאלה רמז ריב"ל שהקולות הנשמעים שם היינו רמז לאדם להזכירו מתן תורה, וכי עכשיו ירעם על הדור שאין מכבדין אותה כראוי לשמור מצוותיה כראוי", ע"כ.

בהוספתו לסידור התפילה של רבינו מיימון אביו של הרמב"ם וז"ל: "יש נוהגים ומצניעין ממצות של פסח ואוכלים אותם בסעודת הבוקר בשבועות, כרמז ששבועות הוא עצרת של חג הפסח".

בלב דוד (לחיד"א פרק ל"א ד"ה ויתכן) כתב: "ויתכן שזה טעם מנהג קדמון לפנים בישראל שהיו אוכלין מצה וחמץ היום הזה (בחג השבועות) רמז לגוף ונפש שיתעדנו לעתיד, כי בעבור זה הרמז היו חמץ ומצה בשתי הלחם ומנחת נסכים, ומבין ריסי עיני ספר הכל בו (ריש סי' נ"ד) נראה שהיו אוכלים מצה היום הזה".

טעם נוסף כותב שם החיד"א למנהג זה, שכתבו המפרשים שהמצה היא זכר לעבדותו, ולכן היום הזה שקבלנו את התורה אוכלים מצה סימן 'עבדות', לומר שאנחנו עבדי ה' ולכן קבלנו תורתו ומה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו להיותנו עבדיו יתברך.

מדוע חג השבועות הוא רק יום אחד, משא"כ שאר הרגלים הם שבעה או שמונה ימים?

בספרי (פרשת ראה אות פז) מובא טעם לזה: רבי שמעון אומר פסח וחג שאין עונת מלאכה עשה זה שבעה וזה שמונה, עצרת שהיא עונת מלאכה אינה אלא יום אחד בלבד מלמד שחסך הכתוב על ישראל".

איזה דבר היה יכול לקלקל לעם ישראל את השמחה בעת שעמדו במתן תורה?

אחד מההבדלים שיש בין הדברות הראשונות לאחרונות, שבראשונות כאשר מצוה הקב"ה את עם ישראל על איסור מלאכה בשבת אומר להם רק (שמות כ, ב) "לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך", ולא מזכיר מה שנא' על זה בדברות אחרונות (דברים ה, טו) שהטעם שגם העבדים צריכים לשבות הוא משום ש"וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים",

וכ' על זה החזקוני (דברים שם) שפירש הכתוב כאן הטעם, מפני מה שובתים עבד ואמה שע"י כך שאתה והם עובדים כל ששת ימי המעשה ובשביעי נחים תזכור כי היית עבד כמוהו במצרים ויפדך ה', אבל בדברות הראשונות לא פי' הטעם, משום שלא רצה להזכיר את גנותם בשמחתם.

עם ישראל עומד בזמן מתן תורה בשמחה עילאית (ע"י ר"ן סוף פסחים שקורא לחג השבועות "שמחת התורה") ובהשתוקקות לבורא, ושומעים את עשרת הדברות, הקב"ה לא רצה לקלקל להם את השמחה ולכן לא הזכיר להם את הענין שהם היו עבדים.

וממשיך החזקוני שם ומקשה, אע"ג דכתיב בהן בראשונות "אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ומתוך שמ"מ דרך כבוד הזכירו.